ВЕСЕЛКА

журнал для дітей

THE RAINBOW

A CHILDREN'S MAGAZINE

РІК IX. ЛИСТОПАД, 1962 Ч. 11 (99)

Наша пошта

ХТО ДОПОМОЖЕ?

Читачка „Веселки" Аня Ґовдяк із Штадтгайму у Німеччині пише:

Слава Ісусу Христу, дорога „Веселко"! Пишу цього листа з тяжким серцем. Я вчуся грати на акордеоні. Моє навчання оплачує наш Владика з Мюнхену, і за це я Йому дуже вдячна. Але мій акордеон малий, бо має тільки дві октави. Мій учитель сказав, що я мушу придбати більший акордеон, щоб грати складніші мелодії. Мої батьки живуть з допомоги Суспільної Опіки, тому не можуть купити мені нового акордеону. Не маю де звернутися за допомогою, тож задумала написати до „Веселки" й виявити їй своє горе. Може знайдеться добре серце, яке допоможе мені придбати новий акордеон. Па, „Веселко"!

Від Редакції: Поміж читачами „Веселки" напевно знайдеться не одне добре серце, яке допоможе Ані в свят-миколаївський чи різдвяний час придбати новий акордеон, щоб вона могла продовжувати своє навчання. Її адреса:

Anna Gowdiak, Stadtheide, Seidweg 12 W. Nr. 4, E. G. (717), Schw. Hall, West Germany.

***

БЕРІМО ВСІ УЧАСТЬ У КАМПАНІЇ ЗА РОЗБУДОВУ „ВЕСЕЛКИ"

Як і попередніми роками, у жовтні почалася кампанія за поширення „Веселки", за придбання нових передплатників і читачів та за збірку фондів на її пресовий фонд. Заохочуємо дотеперішніх передплатників, читачів та приятелів взяти участь у цій кампанії. Відновіть власну передплату „Веселки" на 1963-ій рік, сплатіть заборгованість за попередні роки, приєднайте нових передплатників, придбайте до своїх бібліотек книжкові видання „Бібліотеки „Веселки", заохотьте свої школи, курси українознавства, товариства, до яких належите, передплатити збірно наш журнал, складіть пожертву на його пресовий фонд. Пам'ятайте також про своїх друзів-дітей в Европі, Південній Америці та інших країнах і допоможіть їм отримувати „Веселку"! Таким способом Ви запевните „Веселці" дальшу появу та причинитеся до її розбудови.

Річна передплата „Веселки" становить 4.00 дол., при збірних замовленнях — знижка.

У видавництві можна набути такі книжечки „Бібліотеки „Веселки": „Козацька дитина" В. Бандурака (ціна 0.50 дол.), „Кобзарева гостина" Р. Завадовича (0.50 дол.), „Богута-багатир" Р. Завадовича — М. Левицького (1.00 дол.), „Віршована абетка" М. Щербака з багатокольоровими образками Е. Козака. Цю книжечку радимо придбати тепер, на початку шкільного року. Вона допоможе легше й швидше вивчити та закріпити в пам'яті українську абетку. До кожної літери складений окремий віршик та ілюстрація. „Абетка" дає дітям відомості з української історії, географії, зі звичаїв і побуту українського народу та з життя славних українських людей. Книжечка видана на доброму папері, має чотирикольорові ілюстрації та багатокольорову обкладинку. Її ціна 1.50 дол.

Придбайте також до Ваших бібліотек попередні річники „Веселки". Вони оправлені в полотняну обкладинку з золотом тисненою наголовною ілюстрацією П. Холодного і написом. Незабаром поступить у продаж комплект за 1961-ий рік. Ціна його 6.00 дол.

Замовлення і належність слати на адресу:

"SVOBODA"
81-83 Grand Street — Jersey City 3, N. J., U.S.A.

Передплатники, Читачі й Приятелі „Веселки"! Включіться всі, як один, у кампанію за поширення „Веселки", придбання журналові нових передплатників-читачів та збірки на пресовий фонд Вашого журналу! Подбайте, щоб у цьому році коло наших читачів зросло удвоє, щоб „Веселка" далі ясніла й звеселяла українських дітей у всіх країнах, де вони живуть.

РОЗГАДКИ ЗАГАДОК ЗА ЖОВТЕНЬ 1962 р.: 1) **УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ЗАГАДКИ:** а) Кавун; б) льон; в) наперсток; г) годинник; ґ) човен; д) дорога. 2) **НАЗВИ РОСЛИН:** 1) жито; 2) овес; 3) буряки; 4) риж; 5) диня; 6) просо. 3) **ШАРАДА:** кит — Китай. 4) **МЕТАГРАМА:** перон — порон. 5) **ЩО ЦЕ?** Дорога.

ЗАГАДКИ на стор. 15-ій

ВЕСЕЛКА
THE RAINBOW
ЖУРНАЛ ДЛЯ ДІТЕЙ КОЖНОГО ВІКУ

з кольоровими ілюстраціями виходить кожного місяця у Видавництві „Свобода" заходами Українського Народного Союзу. Редаґує Колеґія з членів Об'єднання Працівників Дитячої Літератури. Річна передплата становить у ЗДА — 4.00 дол., у інших країнах — рівновартість цієї суми. Ціна окремого числа — 40 центів. Ціна подвійного числа — 60 центів.

Адреса: "SVOBODA" — 'Veselka,' P. O. Box 346
Jersey City 3, N.J., U.S.A.

Редакція застерігає собі право виправляти прислані авторами матеріяли. Передруки нових творів і ілюстрацій, вміщених у „Веселці", тільки за попередньою згодою Редакції й Видавництва та за поданням джерела.

Обкладинка роботи Л. Гуцалюка. Розділові заставки М. Бутовича, Е. Козака, П. Холодного.

"THE RAINBOW" — "VESELKA"
published monthly by the Ukrainian National Association
81-83 Grand Street — Jersey City, N.J.
Subscription $4.00 per year.

Entered as Second Class Matter at Jersey City, N.J.

Ілюстрація на обкладинці:
П. Холодний — Осінні плоди

Осип ЗАЛЕСЬКИЙ

ПРО СЛАВНОГО МУЗИКУ МИКОЛУ ЛИСЕНКА

Українські діти дуже люблять співати. Кожна мама вчить дітей усяких пісеньок — і про сонечко, і про дощик, і про пташок, і про звіряток. Мабуть, усі ви чули пісеньку лисички:

Я лисичка, я сестричка, не сиджу без діла,
Я гусята пасла, полювать ходила.

Цю пісеньку знають і залюбки співають діти скрізь по Україні — і вдома, і в дитячих садках. Та й не диво, бо вона саме й написана для дітей. Це пісенька з дитячої опери „Коза Дереза", що її скомпонував наш славний український музика Микола Віталійович Лисенко.

Опера — це така театральна вистава, де всі, що виступають на сцені, не говорять, а тільки співають. А опера „Коза Дереза" тому й зветься дитячою, що для дітей вона скомпонована і діти самі її виконують. Зміст опери — це казочка про вередливу козу Дерезу.

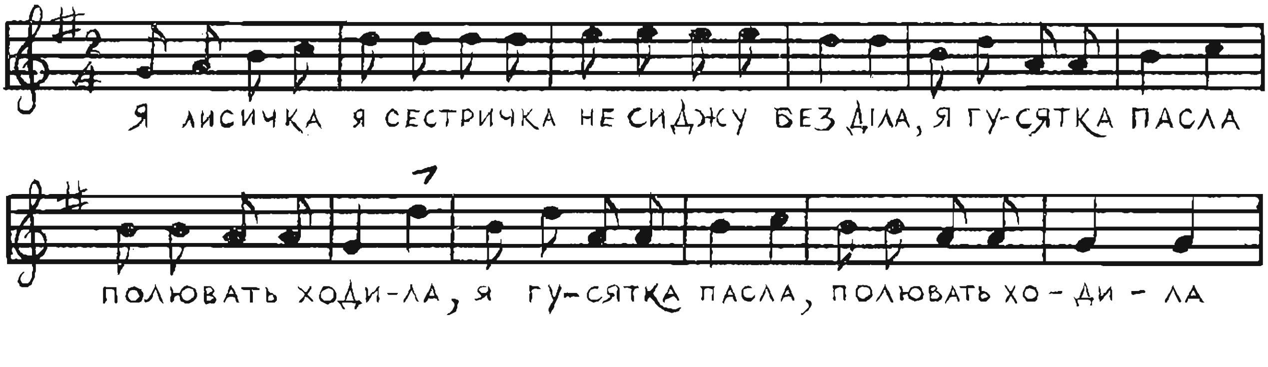
Цю казку ви, мабуть, усі вже знаєте. Купив дідусь на торзі в Києві козу; любив її, доглядав її, але коза була вередлива і щодня нарікала: „Я не їла, я не пила і голодна була". Розсердився дідусь на козу за те, що говорить неправду. Хотів її вбити, та коза втекла в ліс і сховалася у лисиччину хатку. Вертається лисичка з мандрів по лісі до своєї хатки, а коза її не пускає, ще й погрожує, що заколе рогами, затопче ногами. Лисичка покликала на допомогу лісових звірів — зайця, вовка, ведмедя, але й вони не змогли вигнати козу. Щойно рак своїми кліщами витяг козу з хатки, і звірі дали їй прочухана за кривду, заподіяну лисичці.

А хто ж такий Микола Лисенко? — спитає не одно з вас. Ви напевно чули не раз про нього, але хочете знати більше про його життя і творчість.

Микола Лисенко народився 22 березня 1842 року в Україні, в селі Гриньках на Полтавщині. Його батько Віталій і мати Ольга походили з давніх козацьких родів і мали велике господарство. Малий Микола вже з дитячих років дуже любив музику і залюбки слухав українських пісень, що їх співали селяни. Мати перша почала його вчити гри на фортепіяні, коли мав він п'ять років. Микола мав заледве дев'ять років, як написав свій перший музичний твір.

Потім учився Микола музики в Харкові і Києві. Учився довго й пильно. Закінчивши університет, поїхав до Німеччини і аж там, у музичній консерваторії міста Л я й п ц і ґ у, завершив свою музичну освіту. В Україні, в Києві, відкрив Лисенка музичну школу. У нього вчилося багато талановитих хлопців і дівчат, і згодом деякі з них самі стали славними м у з и к а м и, композиторами та диригентами. Лисенко чудово грав на фортепіяні та диригував хорами й оркестрами. Решту часу використовував на компонування нових музичних творів.

Від молодих літ до кінця свого життя Лисенко цікавився українськими народними піснями. У вільний час мандрував по селах і записував пісні, що їх співали селяни. Записані мелодії опрацьовував для хорів або поодиноких співаків, додаючи фортепіяновий супровід. Він гаряче полюбив народну пісню України, бо це великий скарб, якого не мають інші народи. В піснях українського народу оспівана вся його історія від давніх, ще поганських часів. Українські народні пісні своїми чудовими мелодіями та ритмом різняться від пісень інших народів і тому ними дуже цікавляться також чужі вчені дослідники.

Лисенко опрацював сотні народних пісень. Крім того, він створив понад сто власних пісень-сольоспівів, для двох голосів (дуети), трьох (терцети) та для хорів. Найбільше музичних творів-пісень написав Лисенко до слів Тараса Шевченка. Він по-мистецькому передав музикою думки великого поета, і тому його пісні до „Кобзаря" знають і співають усі українці. Написав Лисенко також багато творів для фортепіяна. Хто з вас, юні читачі, вчиться грати на фортепіяні, той, мабуть, знає вже деякі твори Лисенка.

Для театру написав Лисенко чотири опери: „Чорноморці", „Утоплена", „Енеїда", „Тарас Бульба" та дуже гарну коротку оперу „Ноктюрн". Дитячому театрові подарував Лисенко три опери: „Коза Дереза", „Зима і весна" та „Пан Коцький". Коли над Україною панували російські царі, москалі не дозволяли ставити українських опер у театрі. Та Лисенко разом із своїми дітьми Мусею, Катрею, Галею, Остапом і Тарасом ставив ці дитячі опери у своєму домі для запрошених гостей. Лише в Західній Україні, що до 1939 року не знала російського панування, дитячі театрики ставили „Козу Дерезу". Також тепер в Америці ставлять ці опери. І ви, діти, попросіть своїх виховників у Пласті, Юному СУМ'і чи в іншій організації або школі, щоб допомогли вам улаштувати виставу „Коза Дереза" і цим ушанувати пам'ять великого приятеля і вчителя українських дітей, Миколи Лисенка.

Виснажлива праця підірвала здоров'я славного композитора, і він помер у Києві 6 листопада 1912 р. Цього року минає 120 літ від дня народження і 50 літ від дня смерти Миколи Лисенка. Усюди, де живуть українці, вони відзначають ці роковини, вшановуючи пам'ять найбільшого музики-композитора України. Усе своє життя і всі свої сили він віддав українській пісні-музиці, щоб сповнилися слова Тараса Шевченка: „Наша дума, наша пісня не вмре, не загине".

Роман ЗАВАДОВИЧ *Ілюстрація В. ЗАЛУЦЬКОГО*

КАЗКА НА ФОРТЕПІЯНІ

Дім Лориної мами, пані Анастасії О'Коннор, у Києві стояв трохи осторонь інших будинків, і з його вікон було видно горби й провалля по той бік Бульварно-Кудрявської вулиці. У будинку було завжди гамірно й весело: дзвенів сміх, лунали співи й голосні переклики.

Тут, на нижньому поверсі, у мешканні старшої, поважної жінки проживали дівчатка, Марія й Людмила, або, як їх звали, Маня й Люда. Господиня мешкання та її дві дорослі доньки опікувалися дівчатками, доки не вернулися в Київ їх батьки, Михайло й Софія Старицькі, що роз'їжджали з театром по містах України, влаштовуючи вистави. Михайло Старицький був відомим письменником і директором театру, для якого сам писав драми й комедії.

До Люди заходила частенько вчитись і гратись Лора. Люда й Лора були щирі подруги, яких мало в світі. Коли виросли, обидві стали письменницями. Стрінулись вони вперше ще малими дітьми на чудовому концерті, де виконувалось твори Миколи Лисенка. Публіка захоплено вітала молодого, але славного вже тоді композитора, а також нагороджувала бурею оплесків співачку Ольгу Лисенко, композиторову дружину. Ольга була старшою сестрою Лори.

Лисенко був свояком Мані й Люди. Він був їх дядьком. Тож Лора з Людою любилися подвійною любов'ю: як подруги і як кревні.

Часом у будинку пані О'Коннор лунала прекрасна музика. Чувши неперевершену гру на фортепіяні, сусіди з поблизьких будинків говорили:

— Знати, що до пані Анастасії прийшов у гостину Микола Віталійович!

Лора дуже любила, коли приходив Микола Лисенко. Вони були щирими друзями ще з того часу, як Лорі було тільки дев'ять років. Це було на степовій Полтавщині, в селі Миколаївці, де вона тоді проживала. Вона ніколи не забувала ласкавого листа, що його написав Микола Лисенко до неї, як до розумної дівчинки, щоб тямила, що вона українка, а Україна — її дорога батьківщина.

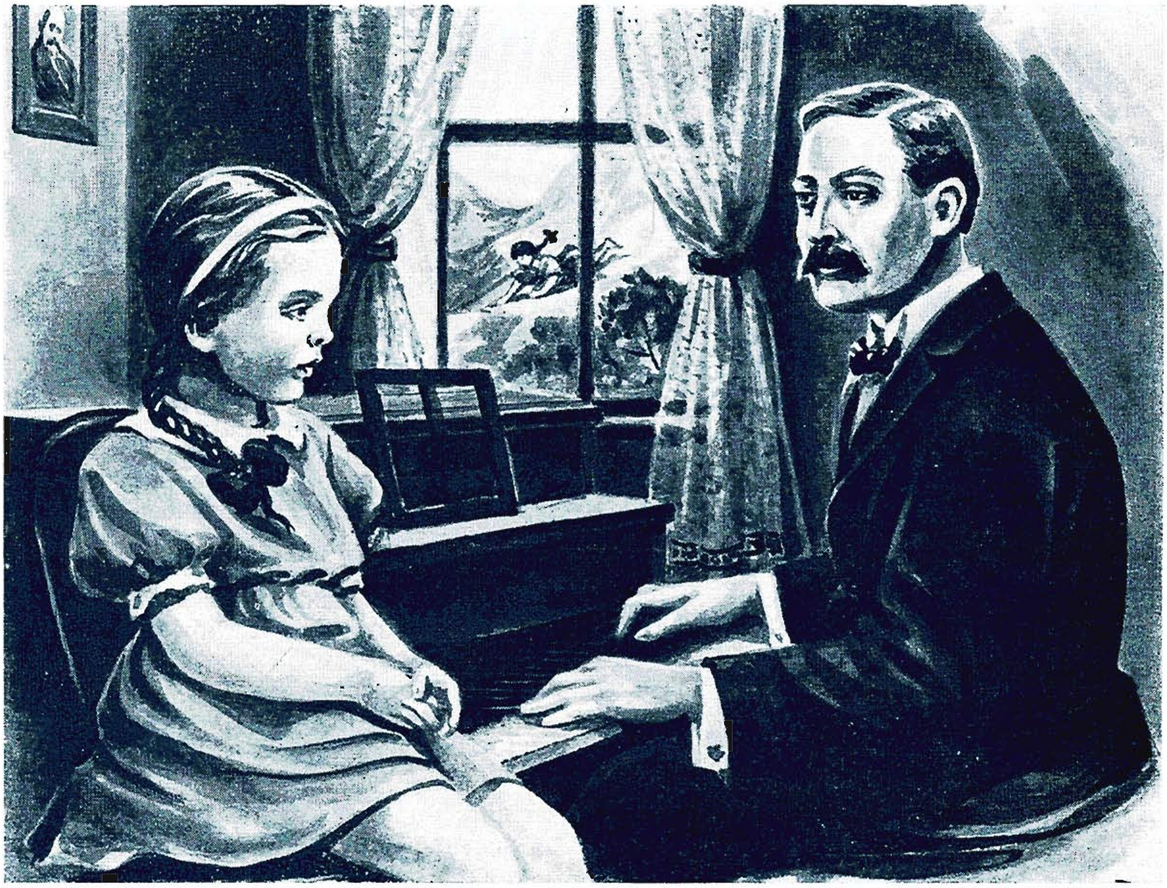
Гостюючи в пані Анастасії О'Коннор, Лисенко часто розважав її та її родину своєю мистецькою грою.

Коли Лисенко сідав до фортепіяна, Лора примощувалась десь коло нього і слухала з подивом та захопленням. Бувало Лисенко, закінчивши гру, оглянеться на свою приятельку, всміхнеться і скаже щось веселе. Раз, жартуючи, ніжно поплескав дівчинку по щоці й запитав:

— А пам'ятаєш, як ти в Миколаївці вивернула мені чорнило на тількищо написані „Огні горять"?

Личко Лори зайнялося рум'янцем. Як не пам'ятати!? Вона, така незґраба, поплямила, хоч і ненавмисне, папір з найновішою композицією до слів Шевченка, і Лисенко мусів удруге писати ноти.

Але він не гнівався. Він завжди весело сміявся, спостерігаючи Лорине замішання, коли їй нагадували якийнебудь „грішок" з раннього дитинства.

Микола Лисенко дуже любив дітей, дружив із ними і забавляв їх музикою. Недаремне ж, дбаючи про них, уклав кілька дитячих опер.

Одного разу Лорі закортіло побігати по сусідніх горбах і проваллях. Їй цього не дозволено. Лора сиділа надута, ображена, і в її очах блищали сльози. Такою застав її Микола Лисенко.

— Ходи сюди, Лоро, я складу тобі оперу про те, що мусіло б тобі трапитися, коли б ти пішла сама на ті горби.

І вже задріботіли звуки фортепіяна, наподоблюючи Лорині вередливі слова, коли вона домагалася дозволу піти самотою на прогулянку. У відповідь їм забриніли поважні акорди — це умовляння матері, що самій Лорі йти не слід.

Раптом композиторові пальці швидко-швидко побігли по клявіятурі, сповнюючи кімнату бадьорими звуками. Лора зрозуміла їх мову: це вона ніби таки вирвалася з дому й радісно біжить до зелених горбів.

Враз у мелодію, що так приємно голубила вухо, немов підіймала душу на крила, закрались якісь прикрі акорди. У мелодії з'явилося щось таке, як гук, а там і стогін. То Лора, неслухняна Лора, спіткнувшись, упала й покотилась униз по схилі проваллі. Їй болить, вона хлипає — все це пізнати по жалісній уриваній мелодії, по різних негармонійних звуках, що виriваються з-під композиторових пальців.

Ось останній зойк, останнє зідхання — і з фортепіяна загримів поважний марш. То маршує відділ міської поліції рятувати неслухняну Лору. Потовчену, забруднену ведуть її на поліцію — знову лунає поліційний марш, а в ньому тут і там, мов Лорині сльози, капають жалісні звуки.

Музична фантазія закінчилася жалісливим фіналом, у якому ніби було чути Лорин благальний приспів: „Відпустіть! Відпустіть!"

Лора слухала й думала: хто знає, чи справді не чекала на неї така погана пригода. Але музична п'єска чудова, її закінчення жалісне й смішне одночасно. Лора уявила себе в ролі розкаяної, замурзаної від плачу грішниці, що, споглядаючи покірливо на грізно-поважних поліцаїв, обіцяє поправитись.

Пізніше, коли Лора стала письменницею, вона написала гарний спогад про це і про багато інших зустрічей з Миколою Лисенком та з Людиним батьком, Михайлом Старицьким.

Валерія (Лора) О'Коннор-Вілінська (1866-1931), письменниця українсько-ірляндського походження, писала поезії, оповідання та твори для театру і залишила цінні спогади п. н. „Старицькі і Лисенки". Була також авторкою першої в нашій дитячій літературі п'єски „Марусина ялинка" та інших творів для дитячого театру.

Лорина подруга й кревна Люда — це Людмила Старицька-Черняхівська, яка писала також твори для театру.

БОРЕЦЬ ЗА ВОЛЮ СМЕРТИ НЕ БОЇТЬСЯ...

У роках 1941-45 на землях України шаліла війна. Серед громового гуркоту бомб і гарматних стрілен, серед тріскоту скорострілів і диму від пожеж змагалися в запеклій боротьбі дві величезні армії — німецька й большевицька. Боролися за панування над багатющою українською землею. Але український нарід не приглядався мовчки до цієї боротьби, не чекав, хто переможе. Він знав, що від переможця, хто б то не був, не сподіватися йому добра.

Пізно восени 1942 р. серед порослих лозами та осокою багон Полісся і в гущавинах волинських лісів з'явилися якісь озброєні люди. Не були то ні німецькі вояки, ні большевицькі партизани. Одежа на них була всіляка — військова, міська й селянська. То були українські повстанці. Ці перші курені за рік-два розрослись у стотисячну Українську Повстанську Армію. Вона сміливо виступила проти жорстоких загарбників і показала, що Україна не дозволить нікому себе безкарно руйнувати. В Уманщині, Галичині, Буковині, Басарабії, на Холмщині, серед лісів Лемківщини — зароїлися з'єднання українських повстанців. Їх бойовими діями керувала Головна Команда УПА під проводом генерала Тараса Чупринки — Романа Шухевича.

Повстанці не могли мати такої сили, як німці чи большевики. Навіть зброю треба було їм здобувати від ворогів. Наші вояки збиралось у лісах, горах, серед багон і звідти несподіваними наскоками разили напасників. Український нарід допомагав повстанцям, як міг: селяни давали їм харчі, жінки, дівчата, навіть діти служили їм за розвідників і зв'язкових. Повстанські криївки і шпиталі були не тільки по лісах та ярах, але й по селах, під хатами та господарськими будівлями.

Вороги не раз діставали від повстанської армії дошкульних ударів. У запіллі ворожих армій наша повстанська армія опановувала широкі простори і заводила там українську владу. На тих просторах ворожі залоги сиділи лише по містах, бо боялися виходити поза міські мури. Німці важко карали населення за допомогу повстанцям, але це їм не помагало, бо герой-борець за волю смерти не боїться.

УПА вела так звану партизанську війну: її відділи пересувалися з місця на місце, рейдували і несподіваними нападами непокоїли ворогів. Повстанські рейди-походи відбувалися не лише по Україні, але деколи також по сусідніх країнах, Білорусі, Польщі, Чехо-Словаччині, Угорщині, Румунії, щоб заохотити тамошні народи до спротиву комуністичній владі. Коло 300 бійців УПА в 1948 р. перейшли рейдом із Карпат аж до Західньої Німеччини. Тоді й народи Західньої Европи переконалися, що Україна бореться проти поневолення із зброєю в руках.

Хоч закінчилася війна, українські повстанці не переставали боротися ще кілька років. Бо ж кінець війни не дав миру та волі ні Україні, ні її сусіднім народам. Усі вони опинилися в ярмі комуністичної Москви. Тепер уже немає УПА, але її героїзм і завзяття перейшли в душу українського народу. Подвиги УПА записано в книгу історії.

Настане час, коли вийде сонце волі з-поза чорних хмар, і тоді збудеться все те, про що мріяли і за що боролися та вмирали славні наші повстанці.

Українці у вільному світі відзначають цього року 20-ті роковини створення Української Повстанської Армії.

ВІДВАЖНИЙ ІВАСЬ

Ілюстрація В. Залуцького

Івась мав тоді ледве десять років. Він проживав з татом, мамою і старшою сестрою у бойківському селі в Карпатах. Уся родина знала, де розташована повстанська криївка в лісі, але тільки тато туди ходив, носив повстанцям їсти.

Минуло кілька тижнів. До села прибуло ще більше большевицьких вояків. Полями безперестань снували їхні стежі з настромленими на цівки рушниць баґнетами. Кожного стрічного зупиняли, обшукували, допитували, а бувало й таке, що арештували й відвозили в місто до тюрми. Носити повстанцям харчі ставало щораз небезпечніше.

Бачив це все малий Івась, коли пас за селом корову. Він скоро сам здогадався, чому тато зажурений, чому вечорами вже не виходить до лісу. Івась уявляв собі голодних повстанців, і йому було їх дуже жаль.

Одного разу Івась підійшов до батька і сказав:

— Тату, я занесу нашим воякам їсти, як пожену пасти корову.

На диво, тато не заперечив:

— Добре, але мусиш уважати, Івасю!

— Не журіться, тату! Я скажу, що це мої паляниці, коли мене будуть обшукувати.

З того часу Івась майже щодня приносив повстанцям по дві паляниці. Це трохи заспокоювало

їх голод. Вони радісно вітали відважного хлопчика. Івась також радів і навіть пишався, що може стрічатися з повстанцями. Він знав, що мусить мовчати, коли б большевики його зловили й допитували. О, ні, він не злякається, нічого не скаже! Він сам уже немов повстанець — хоч малий, хоч без рушниці . . .

Якось надвечір, коли Івась весело збігав з полонини, нагло спинив його різкий поклик: „Стій, хлопче, ти куди?" — З-за кущів вийшли большевицькі вояки.

— Я гриби для мами збирав. Ось вони тут, у торбинці.

Івась показав кілька грибів, що їх знайшов по дорозі і, на всякий випадок, поклав у торбинку.

Та не повірили вороги. Вони знали, що й малі діти допомагають повстанцям. Вояки пішли з Івасем до його дому, стали допитувати батьків і сестру. Обіцяли нагороду, якщо виявлять, де повстанці. Опісля почали їх залякувати і, навіть, бити. Але й це не помогло. Всі відповідали одне й те саме:

— Ми не знаємо, де повстанці!

З того часу вже й малому Івасеві важко було викрастись, навіть з коровою, до лісу. За ним слідкували.

„Що робити? — думав Івась. — Адже наші повстанці там голодні! Боже, поможи мені щось придумати!"

Недалеко від Івасевого дому, за городом плив потік між високими берегами. На берегах росли кущики ялівцю й ожини. Звичайно опівдні ходив туди Івась купатись і ловити руками пстругів, що сиділи під камінцями.

Одного дня, наловивши риби, хлопець поволі, обережно оглядаючись, крок за кроком пішов угору потоком. Потік випливав з лісу вузькою долинкою. Дійшовши до лісу, Івась швидко побіг манівцями до криївки повстанців і передав їм рибу.

Собі залишив три малі рибки. Нанизавши на лозовий прутик, ніс їх у руці, щоб було чим викрутитись, якби його перестріли большевики.

І знову почав Івась мандрувати крадькома до лісу. Він ловив пстругів, носив повстанцям і так помагав їм перебути голод, поки большевики не проломили німецьких оборонних ліній. Большевицьке військо залишило карпатські села й погналося далі, а повстанці вийшли з лісів, і знов скрізь на Підгір'ї завели свої порядки.

Боротьба тривала ще кілька років. Не закінчилася вона й донині. Бо доки на героїчній українській землі житимуть такі відважні діти, як Івась, Україна не перестане боротися за вільне життя у власній незалежній державі.

На основі спогадів повстанця

С. Г. Мара

Алла КОССОВСЬКА *Ілюстрації Юрія КОЗАКА*

ПРИГОДИ ГОЛУБОЇ ПАПУЖКИ

Звідкіля, з якого краю,
Я й сама того не знаю,
Недосвідчена, мала
Синя пташка утекла.

А надворі сніг і холод,
Тож терпить пташина голод.
Що почати, що робити,
Де голівку прихилити?

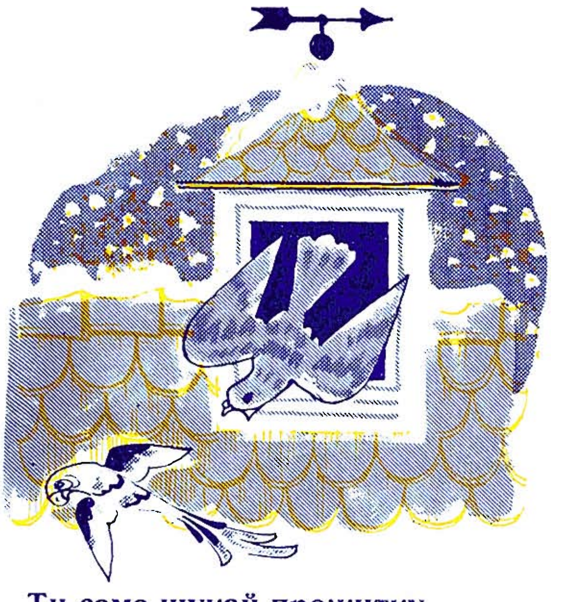
До горобчика під тином
Пожалілася пташина.
Каже: „Мокра я, як губка,
Придалась би тепла грубка!"

Та горобчик був сердитий,
Пташку він хотів побити:
„Чом у тебе дзьоб кривий
І жупаник голубий?"

„Дзьобом я вдалася в тата,
А жупан пошила мати", —
Відповіла пташка стиха
І — швиденько геть від лиха! . .

Змерзла пташка, задубіла,
На високий дах злетіла.
Та сердитий сизий голуб
Вмить зіпхнув її додолу.

Каже: „Зернят в нас нема,
Годувать тебе — дарма!

Ти сама шукай прожитку,
А від нас тікай но швидко!"

Сіла знов під тин папужка
(Тяжко жити самотужки).
Тут побачила пташинку
Дівчинка мала, Маринка.

„Мамо, глянь, — гука дитина, —
Ось папужка там, під тином,
Мокра, бідна і кошлата —
Заберім її до хати,

В клітку пустимо до Душки,
Будуть разом дві папужки".

Як сказала — так зробила,
Утікачку вмить схопила,
Принесла її до хати
І пустила в клітку спати.

А у клітці із куточка
Дивляться чорненькі очка,
Слухають маленькі вушка —
Це зелена пташка Душка.

„Хоч ця пташка і зелена,
Але дзьобик, як у мене", —
Так подумала папужка
І — мерщій в куток, до Душки.

Душка гостю привітала,
Родичку у ній впізнала,
Стали жити разом в згоді —
Край папужчиній пригоді!

Г. ЧОРНОБИЦЬКА

ЗУБКИ ЗАБОЛІЛИ

Ілюстрація Юрія КОЗАКА

У ведмедика і в лялі
зубки заболіли.
Чи солодкого учора
забагато їли?

Так і знала! У шухлядку
клала шоколядку,
ще були тут і горішки,
і цукерок трішки,
а тепер нема нічого —
з'їли все дочиста!

Ну, збирайтесь, любі діти,
їдьмо до дентиста!

МОЛИТВА

Я іще маленький,
Звуть мене — Петрусь,
І за тата й неньку
Я Тобі молюсь.

Ой, прости, мій Боже,
Що, часом, я б'юсь,
Що, забувши, може
Я не помолюсь.

Та за те незмінно
В молитвах моїх
Рідна Україна
Над усе й усіх.

Василь ДУБИНА

Роман ЗАВАДОВИЧ

ГАЛИЧИНА

Колись — князів гучна столиця,
Тепер — містина незначна —
Це Галич, що від нього зветься
Весь край кругом — Галичина.

Галичина — то Львів і Броди,
Перемишль, Сокаль і Самбір,
Дністра і Сяну сині води,
Горби Розточчя й Гологір.

Верхи Карпат, подільські ниви,
Покуття сиза далина,
Лісів надбузьких буйні гриви —
Це все, це все Галичина.

Її сини — то подоляни,
Гуцули, бойки з гір Карпат,
Їх спільна назва — галичани,
Їм наддніпрянець — рідний брат.

Катедра св. Юра у Львові

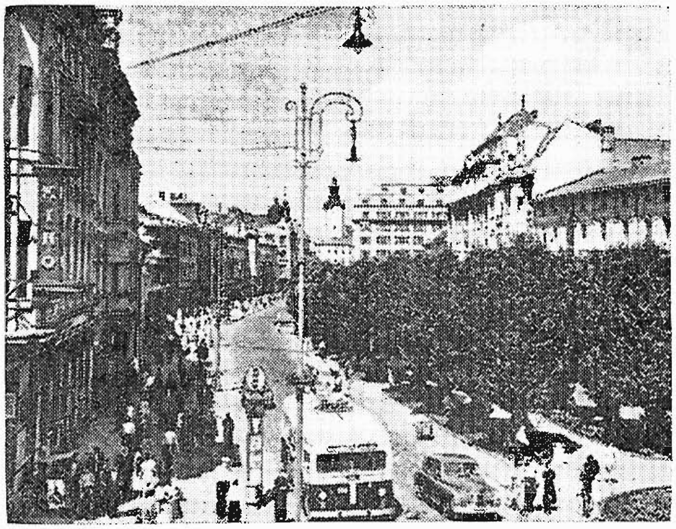
ГАЛИЦЬКА ЗЕМЛЯ І ЇЇ СТОЛИЧНИЙ ГОРОД ЛЕВА

Над найбільшою рікою України, Дніпром, пишно розкинувся давній княжий город Київ — столиця всієї України.

Над другою найбільшою українською рікою, Дністром — у західній частині України — зростав у княжих часах другий столичний город — Галич. Земля довкруги Галича стала зватися Галичиною. Її землі простягалися на заході далеко поза ріку Сян, на півночі межували з Волинню, на півдні сягали до Карпат і доходили далі ген

Будинок музею в Коломиї

Вулиця Т. Шевченка у Львові

аж до ріки Дунаю і Чорного моря. На сході Галичина межувала з Київщиною.

Галицький князь Ярослав Осьмомисл розбудував Галич у велике місто, заклав на Дністрі пристань для кораблів, що возили всякий крам до Чорного моря, а морем у чужі краї. Прикрасив свою столицю багатьма церквами, побудував мурований катедральний собор Успення Матері Божої, майже такий великий, як собор святої Софії у Києві. Розвивався і багатів Галич, розвивалася й могутніла Галицька волость.

Але прийшло нещастя: 1240 року напали на Україну з Азії татари, зруйнували Київ, Галич і багато інших

міст. Усі церкви Галича лягли в румовища, місто занепало. Тоді галицький король Данило переніс столицю до Холму, а для свого сина Лева збудував Львів.

Там, де Поділля і Гологори зустрічаються з горбами Розточчя — отам на найвищому горбі був побудований замок князя Лева — „Високий замок", а на другому горбі став храм святого Юрія з монастирем. Внизу над річкою Полтвою і на менших горбах розкинулось місто із своїми церквами і іншими будівлями. Князь Лев зробив Львів своєю твердинею, і з того часу є він столицею не тільки Галичини, а й всієї Західньої України.

Галичина — це прадавня українська земля, але сусіди-поляки завжди споглядали на неї та її багатства ласим оком. Коли 1340 року помер останній галицький князь, польський король Казимир напав на Львів, пограбував княжий замок, забрав золоті корони, золотий престіл, княжий плащ, хрести та інші дорогоцінності і все те вивіз до польської столиці Кракова. Згодом поляки здобули всю Галичину і стали заводити в ній свої порядки, а міста заселювати своїми людьми і чужинцями.

Важко стало жити галицьким українцям під Польщею, але вони не піддавалися. Львівські міщани заснували своє церковне братство, а при ньому власну школу і друкарню — першу на всю Україну. У тій друкарні друкували церковні та наукові книги, збірники пісень, шкільні підручники; тут появився перший в Україні друкований буквар. Книжки розходилися по містах і селах, ширили освіту. Братство побудувало величаву церкву Успення Богородиці з чудовою високою вежею — ця церква і досі є прикрасою Львова. Братства почали засновуватися й по інших містах Галичини, згодом також у Києві.

У 1772 році Польща розпалася. Галичина перейшла під владу Австрії. Під новою владою галицькі українці стали добиватися своїх прав, домагатися своїх шкіл і університету, заснували у Львові Наукове Товариство ім. Тараса Шевченка, товариства „Просвіту" і „Рідну Школу". Почали появлятися книжки вже не церковно-слов'янською, а живою народною мовою — першу таку книжку видав у 1837 році о. Маркіян Шашкевич. Почали появлятися українські часописи, став виходити дитячий журнал „Ластівка", потім „Дзвінок" і багато інших.

Отак поволі відродилася українська Галичина до нового життя. Коли в 1914 році вибухла перша світова війна, галичани створили своє військо, що звалося Українські Січові Стрільці. Вони боролися проти московської армії, яка хотіла прилучити Галичину до Московщини. Вночі на 1 листопада 1918 року українці у Львові і в інших галицьких містах, щоб відновити власну державу, захопили владу в свої руки. Скінчилася кількасотлітня неволя — у давньому княжому Львові замаяв на ратуші український жовто-блакитний прапор!

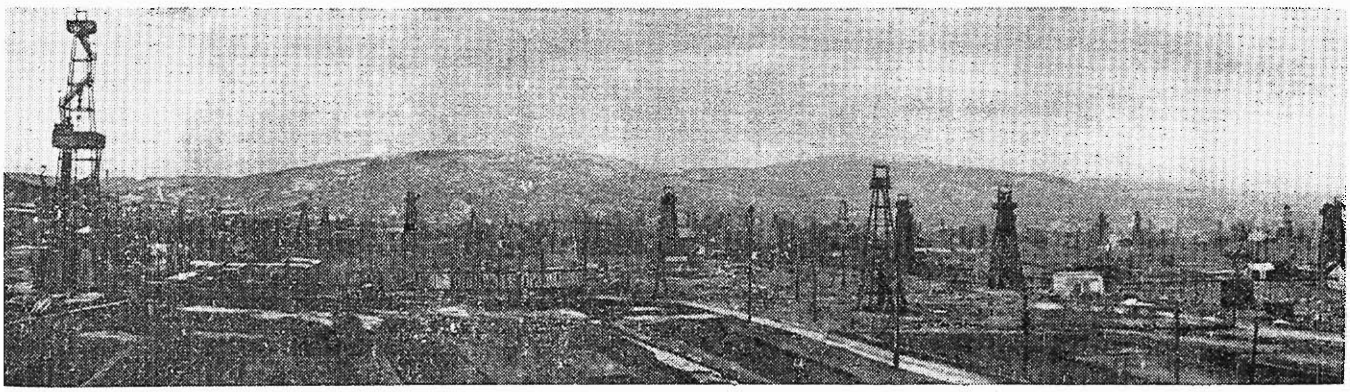

Дерев'яна церква в Крехові

І тоді знову Польща силою зайняла Галичину, діставши від Франції велику поміч — озброєну армію. Українська Галицька Армія нізвідки не мала помочі, не мала зброї та набоїв і мусіла відступати на схід — туди, де Київ. Там злучилася вона з Українською Наддніпрянською Армією і спільно прогнала в серпні 1919 року большевиків із Києва. Але встоятися і проти Польщі, і проти большевиків не було сили. У Києві запанували московські большевики, а у Львові поляки. Тоді постала таємна Українська Військова Організація, яка боролася з ворогами України аж до другої світової війни.

У тій війні ще й Німеччина захотіла загарбати багаті українські землі. Тоді і проти большевиків і проти німців створилася Українська Повстанська Армія — УПА. Німеччина війну програла, большевики зайняли Галичину, але ще довго боролися вони з українськими повстанцями. І хоч перемогли їх, але не перемогли і не переможуть прагнення українського народу до волі і держави.

Прийде час, коли і над вільним Києвом і над вільним Львовом замають знову українські прапори. *Б. Д.*

Нафтові поля коло Борислава

Марія К. ГОЛОВІНСЬКА *Ілюстрації Л. ПЕРФЕЦЬКОГО*

РУКАВИЧКИ

Був холодний осінній ранок.

У хатині під лісом Оленка стояла навколішках і кінчала молитву. В печі вже догоряв огонь. Мама відставила горщик із стравою на припічок і обтулилася теплою полинялою хусткою. Коли Оленка встала від молитви, вона сказала:

— Нагодуй дітей і принеси води, поки підеш до школи. Пополудні принесеш хмизу з лісу, бо на завтра вже нема нічого. Я йду на село прати, вернусь аж увечері.

Перехрестила сонних дітей, поцілувала Оленку й пішла. Крізь відхилені двері вдерся в хату холод.

Оленка стояла над порожніми коновками. Хвилинку вагалася, чи брати дві коновки, чи одну. Їй було дев'ять років.

Глянула на свої червоні від холоду руки, узяла коновки й побігла.

До криниці було досить далеко. Бігла туди скоро, але нелегко було вертатися: дорога під гору була ховзька.

Гострий приморозок дошкуляв Оленці. Напружувала всі сили, сльози ставали в очах.

— Ще трошки! Ще трошки!.. — потішала себе. — Ех, якби були в мене хоч би старі рукавички! Хоч би одна!..

Щоб не думати про дошкульний холод, про тяжкі коновки, почала молитись, і так занесла воду до хати.

Діти ще спали. Збудила їх, умила, зачесала, проказала молитву та нагодувала. А тоді залишила двоє менших під опікою сестрички й побігла до школи.

Вона трохи запізнилася. Прискорила хід, але раптом зупинилася: перед нею, на дорозі, лежали новесенькі рукавички. Хтось загубив.

У першій хвилині дуже зраділа. Наділа рукавички і аж зідхнула.

— Добрісінькі, мов на мене шиті! Теплесенькі . . . з волічки.

Та зараз прийшла до голови інша думка: треба спитати в клясі, хто згубив рукавички, і — повернути їх власникові.

Однак, не так легко було це зробити. Настирлива думка підказувала: ці рукавички належать мені. Я їх знайшла. Мені ж вони потрібні!.. Сховати! Щоб ніхто не бачив . . .

Зняла рукавички і втиснула в кишеньку свого старого плащика. Раділа, бо відчувала їх у кишеньці, і сумувала, що треба їх віддати.

У школі, як звичайно, був гамір. Навчання ще не почалося.

Оленка щохвилини вкладає руку в кишеньку. Ось-ось добуде рукавички! Ось-ось запитає, чи хто не згубив і — не може . . . не може . . . Очі заходять у неї сльозами.

„Я ж маю ще сьогодні йти до лісу по хмиз . . ."

І зідхнула: — Боже! Боже! . . .

А під час перерви на подвір'ї почула вона крик Уляни:

— Хтось украв мої рукавички!

Оленці зробилося гаряче.

„Віддати! Зараз віддати!.."

Та інша думка перебила це рішення: як буду віддавати, не повірить, що знайшла; скаже, що вкрала, і назве злодійкою перед цілою клясою.

Що робити? Оленка не могла заспокоїтися. Вже почали пекти її ті рукавички. Вона викинула б їх геть!..

І Оленка закралася в клясу, щоб покласти рукавички в кишеньку Уляниного плаща. Хай буде, що хоче!... Хай мерзнуть руки!.. Я хочу бути чесною дівчинкою!

Але діти вбігли в клясу, і вона відскочила від плащика.

Мусіла чекати до чергової перерви. Закралася до Уляниної лавки і втиснула рукавички в її торбу з книжками на самий спід. Не встигла вийти з лавки, як від порога закричала Улянка:

— Злодійка! Злодійка! Ти чого ходила до моєї лавки?

В клясу ввійшли діти і собі почали кричати „злодійка", бо вони бачили Оленку під час першої перерви біля Уляниного плащика.

— Вона вкрала мої рукавички! Я знаю добре. Це зробила вона і ніхто інший! — казала Улянка.

Оленка заплакала. Вона хотіла бути чесною дівчинкою. І тепер, коли вона перемогла сама себе, на неї падає така страшна образа.

Сама, одинцем, верталася додому.

Треба було йти до лісу по хмиз. Збирала сухе пруття і зрошувала його дрібними сльозами. Вона ж іще ніколи нічого в житті не вкрала, хоч не раз була голодна.

**
*

Уляна прийшла в хату й зараз огудила Оленку перед своєю мамою. Але мама подивилась на дівчинку, похитала головою і сказала:

— Цить, дитино! Не говори багато! Не осуджуй без причини! Я знаю Оленчину маму: вона дуже чесна жінка, тож не вірю, щоб Оленка могла бути злодійкою.

— Але ж, мамо, діти в клясі бачили, що вона була біля мого плащика!

Почала викидати книжки з торби. Враз замовкла й зашарілася.

— Що сталося? Забула щось? — спитала мама.

— Ні... Рукавички мої... — ледве вимовила Оленка, — тут... у торбі...

— Бачиш, доню! А скільки образи завдала ти бідній дитині, скільки сорому її мамі!

— Бо Оленка все ходить така скулена, змерзла — і мені здавалося, що вона могла вкрасти рукавички.

— Ти своїм язиком заподіяла багато лиха і мусиш направити кривду. Я маю ще одні рукавички; даси їх Оленці в клясі й перепросиш її перед усіма!

Дуже неприємно було це для Уляни, але вона знала, що мусить так зробити.

Коли на другий день Оленка із опущеною головою входила в клясу, всі діти мовчали.

— Оленко! — промовила тремтливим голосом Уляна. — Прости мені образу і прийми від мене ці рукавички...

Оленка від здивування й радости не знала, що робити. Діти обступили її і перепрошували, як хто вмів.

Незабаром Оленчина мама одержала від Уляниної мами чимало одежі, що її можна було перешити на Оленку й на молодших дітей.

Пояснення до тексту:

Не скрізь по світі діти живуть у достатках. Є країни, де людям недостає одежі і палива, хоч вони пильно працюють. Ось у цьому оповіданні читаємо про маленьку дівчинку, що вже мамі-вдові помагала і, як на свій вік, важко працювала. Жила вона в Україні перед останньою великою війною 1939-1945 рр. Її вбогість походила не тільки з того, що вона була сиротою, а й з того, що вороги кілька століть держать Україну в неволі й забирають собі її багатства. Але дівчинка Оленка мала ще інше багатство, а яке воно — хай на це відповідять самі читачі.

Пояснення слів: полиняти — втратити первісний колір; **припічок** — частина печі в українській селянській хаті; **коновка** — дерев'яна посудина носити з криниці воду; **волічка** — груба вовняна нитка; **настирливий** — упертий, влізливий, настійливий; **зашарітись** — почервоніти від сорому; **огудити** — знеславити, принизити.

ЗВІДКІЛЯ ВЗЯЛИСЯ ПАРАСОЛІ?

Надходить осінь, а з нею дощі та сльота. Люди користуватимуться парасолями. Цікаво, звідкіля взялися парасолі?

Вже в стародавньому Китаї люди вживали парасолі, як захист від сонця й дощу. В Европі перший парасоль привіз із Китаю англієць Гонвей.

Пішов дощ — і Гонвей узяв парасоль і рушив на прогулянку. Як же здивувалися прохожі, побачивши Гонвея! Вони глузували, показували на нього пальцями, кидали на нього каміння, навіть повибивали йому вікна.

Але Гонвей був упертий. Як тільки починався дощ, він зараз виходив на прогулянку під парасолем. Не звертаючи уваги на кепкування, поважно крокував вулицями міста.

Минув деякий час, і люди звикли до „дивака" Гонвея. Згодом і самі почали користуватися парасолями, як захистом від сонця та дощу. З того часу парасолі поширились по всьому світі.

Спростування: У числі „Веселки" за серпень-вересень (8-9) ц. р. на сторінці 3-ій помилково подано, що віршик „В хаті і на дворі" написала Уляна Дзьоба. Має бути Уляна ДЗЮБА. Просимо вибачити недогляд. Редакція „Веселки"

Юліян БЕСКИД

Ілюстрація В. ЗАЛУЦЬКОГО

ГУСЯР СТЕПАНКО

Степанко жив із своїми батьками край села і з вікна бачив, що діялося вздовж річки Солокії. Над річкою розставили свої стежі люті займанці-большевики, що прийшли на західні українські землі і вже з першого дня почали знущатися з нашого народу. Большевики були понурі, жорстокі, мстиві; забирали з сіл і з міст усіх свідомих людей, що любили свій нарід і працювали для нього; замикали їх у тюрми, або вивозили на каторгу в Сибір.

Люди втікали з-під большевицької займанщини на захід. Та втікати було нелегко. Уздовж річки Солокії за копицями сіна чигали з рушницями в руках большевицькі вояки.

Малий хлопчина Степанко знав про це й думав: „Як би то підстежити, де сидять большевики? Може вони десь далі, а може їх уже й нема над річкою?'' Він знав, що в татовій клуні переховуються два втікачі зо Львова. І в тітки Іванки є інженер з дружиною — вони трохи не плачуть з горя, що не можуть пробратися на той бік річки. Та й інших утікачів у селі немало . . .

Мама пекла хліб, у хаті було тепло, Степанко лежав горілиць на лаві, але сон його не брався. Надворі бушував вітер, і думки в малого хлопчини плигали одна за одною, мов ті зайчики. Потім таки заснув, і йому приснилося, що держав він у правій руці палаючого меча, наче блискавку, а його кінь стрибав поверх копиць сіна, і большевики втікали . . .

— Я два рази вставала вночі й тебе накривала, — вранці промовила Степанкова мати, — либонь ти, дитино, чогось налякався.

— О, ні, мамо, — зірвався з лежанки хлопчина, — я нічого не боюся! — Швиденько одягнувся, вхопив плетений батіг у руку і побіг до гусей.

— Та диви, Гнате, що ця дитина придумала! — покликала Степанкова мати господаря, щоб спинив хлопчину. Але Степанко був уже далеко з своїми гусьми. Стріляв з батога за городами.

— ,,Хай нап'ються чистої водиці й поплавають, щоб пір'ячко біленьке було, — думав хлопчина. — Чей же можна гускам пити воду з своєї ріки''.

— Гусі, гусі, гулі, гуль! — стрибав від копиці до копиці малий гусяр, роздивляючись, чи не видно де большевиків.

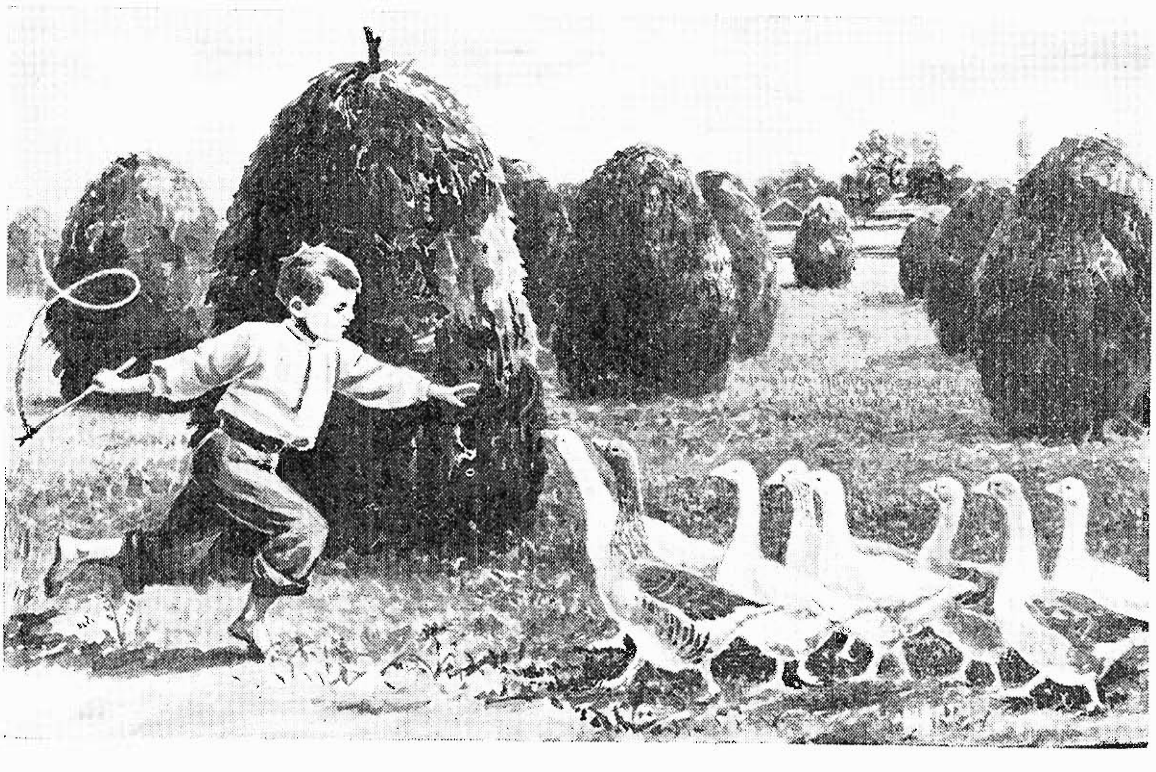
Ні, сьогодні не було їх тут ні одного!

— Вільна дорога для всіх! — радісно всміхався гусяр і, немов мечем, махав своїм батогом.

Додому вертався він, пестливо гладячи по білій голівці великого гусака, що поміг відкрити вільну дорогу багатьом добрим українцям.

Це діялося в 1939-му році, на початку другої світової війни. На річці Солокії проходив тоді тимчасовий кордон між большевицькою й німецькою займанщинами.

Запитання: Чи описані в цьому оповіданні події — утеча від большевиків на захід — відбуваються й тепер? Де саме?

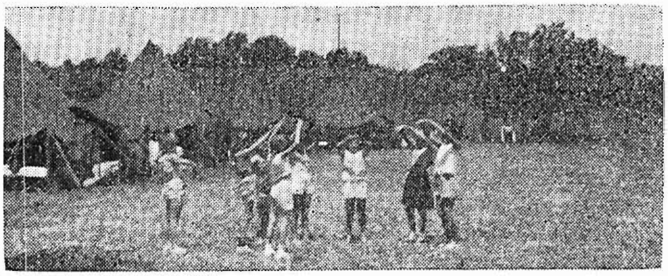

З дитячого життя

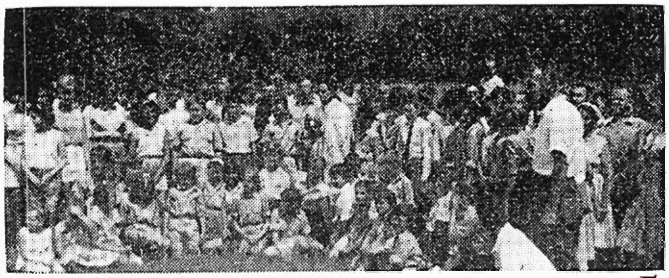
ТАБІР СУМА „ВОГОНЬ"

Наші читачки Марійка й Леся Ільчишини з Рочестеру прислали нам такий допис зі своїх вакацій:

Цього року ми були в сумівському таборі „Вогонь" на оселі „Холодний Яр". Ми ходили купатися, а також вивчали українські пісні й брали участь в гутірках. На таборі ми читали „Веселку", яку дуже любимо і нетерпеливо очікуємо нових чисел журналу.

На світлині — ранній прорух групи таборовиків

Таборовики слухають гутірки

ПРОГУЛЯНКА МАЙНОМ І РАЙНОМ

Катруся Горбач з Франкфурту (Німеччина) прислала нам допис з життя своєї школи українознавства:

Дорога „Веселко"! Хочу Тобі розповісти, як наша школа робила прогулянку Майном і Райном на пароплаві. Вранці пароплав „Гессен" відчалив від берега у Франкфурті. Спочатку ми плили Майном. Наш пароплав шлюзували двічі. Це виглядає так: пароплав в'їжджає у велику браму, яку зараз за ним замикають. Спереду брама також замкнена. Починають спускати воду. Тоді відчиняють передню браму, і пароплав пливе далі.

Плавба Райном була багато цікавіша, ніж Майном. На Райні є багато островів, вкритих лісами. Поміж ними видніють старовинні замки. Краєвид на обох берегах ріки дуже гарний. Видно лісисті гори, а на них замки й вежі. Вдалині над рікою розкинулись села й містечка. Час від часу видно на горбах виноградники.

У курортній місцевості Асмансгавзен, славній райнськими винами, пароплав знову причалив до берега і ми висіли. Ми пішли селом, яке лежить на стрімкому узбіччі, а далі лісом угору, де стоїть великий пам'ятник. Його поставили німці на згадку про перемогу над французами у 1871 році. Від пам'ятника ми зійшли до іншого надрайнського містечка Рюдесгайму і поїхали поїздом додому. Це був приємний і гарний день. Діти були дуже вдоволені прогулянкою.

Розгадаймо!

1. ЩО ЦЕ?

а) Восени роджуся, навесні вмираю,
Своїм тілом землю взимку зогріваю?

б) В зелених хатинках — братіки зелені.
Людина хатинки відчиняє — братіків з'їдає?

в) Дати їсти — він зростає,
Дати пити — умирає.
Робить людям він вигоду,
Але часто й лихо-шкоду?

2. ЦІКАВІ ПИТАННЯ

а) Котрий день у тижні найдовший?
б) Коли людина має стільки очей, скільки є днів у році?
в) Скільки є букв у Біблії?

3. Є — НЕМА . . .

Має мати і дитина,
Є в дочки, немає в сина,
Має Галя і Наталя,
Та не мають Оля й Ляля,
Дім не має, — є у хаті,
Є у стайні і в палаті,
Є у пралісі і в гаю,
Але ліс і бір не мають,
Є в ставку — нема у морі,
Є в альтах — нема у хорі,
В листопаді є і в маю,
Інші місяці не мають,
Є в камінні, нема в скелі,
Є в стіні, — нема у стелі . . .

Нумо, діточки веселі,
Загадку цю розмотайте —
Хто з вас перший? — розгадайте!

Б. Д.

4. ХРЕСТИКІВКА

— — × — — 1. Місце першого бою українських князів з татарами (1224 р.).
— — × — — 2. Гартоване залізо.
— — × — — 3. Місто на Гуцульщині.
— — × — — 4. Український поет.
— — × — — 5. Ім'я одної з українських письменниць.
— — × — — 6. Гора в Карпатах, де був пластовий табір.
— — × — — 7. Водна рослина.

Букви, вписані на місце хрестиків, дадуть прізвище творця першої в світі опери для дитячого театру.

ДІТИ *Зберігайте окремі числа „Веселки" й складайте їх у річник. Оправлені в одну книгу числа журналу будуть прикрасою Вашої бібліотеки.*

Сценарій і текст: Р. ЗАВАДОВИЧ
Scenario and story: R. ZAVADOVYCH

Ілюстрації: П. ХОЛОДНИЙ
Illustrations: P. CHOLODNY

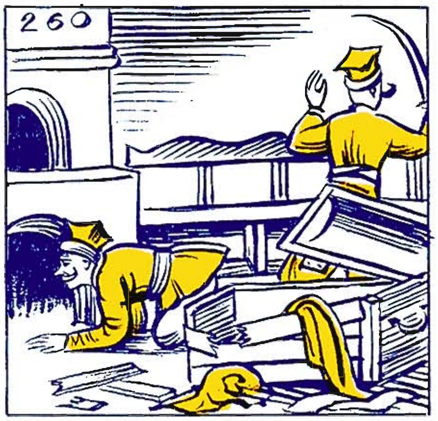
БОГДАН, КОЗАК-ХАРАКТЕРНИК — ІСТОРИЧНА КАЗКА
UKRAINIAN TALE — BOHDAN, KOZAK-SORCERER

РОЗДІЛ XVII: ХУТІР У ПОЛУМ'Ї
CHAPTER XVII: A HAMLET IN FLAMES

За кілька хвилин опустілий хутір був оточений озброєними людьми.

In a few minutes the desolated hamlet was surrounded by armed men.

— Перешукати двір! — наказав старшина. — Хату, клуню — кожний закуток!

"Search the hamlet!" — ordered the leader of the posse. "Look everywhere, — in the house, in the barn, in every corner!"

А ввечері сказав старшина: — Добре заховався! Не знайшли ми — знайде його вогонь.

And at night the officer said: "He must be well hidden! But if we didn't find him, — the fire will!"

Вдоволений старшина звітував своєму панові: — Ми вже вислали бунтаря в гості до пекла.

Satisfied, the officer reported to his lord: "We have sent the rebel to hell for a visit."

А коли на хуторі пожежа пригасла . . .

And when the fire subsided at the hamlet . . .

— Криниця — непоганий схованок! — усміхнувся Богдан. — Але нам, друже, пора між своїх людей!

"The well is not a bad hiding place,"—Bohdan laughed. "But it is high time for us, my friend, to go among our people!"

(Продовження буде)

(To be continued)